

Βυζαντινό Μουσείο Φθιώτιδας (Υπάτη)

Βασιλική Συθιακάκη-Κρισιμάλλη

Δρ Βυζαντινής Αρχαιολογίας

Αρχαιολόγος της 13ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

Διδάκτορας του Π.Δ. 407/80 στον Τομέα Βυζαντινής Αρχαιολογίας

του Τμήματος Ιστορίας & Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

Η Υπάτη, κοιτίδα των Αινιάνων, υπήρξε πρωτεύουσα της Αιτωλικής Συμπολιτείας, γνώρισε ιδιαίτερη ακμή κατά τη ρωμαϊκή και πρωτοβυζαντινή περίοδο και κατοικήθηκε αδιάλειπτα ως τις μέρες μας. Το κτήριο των αποκαλούμενων «Καποδιστριακών Στρατώνων», ένα ορθογώνιο διώροφο λιθόκτιστο κτίσμα, που ακολουθεί την αρχιτεκτονική μορφή των στρατιωτικών κτισμάτων των αρχών του 19ου αι., επιλέχθηκε για να στεγάσει το Βυζαντινό Μουσείο Φθιώτιδας. Παραχωρήθηκε για το σκοπό αυτό στο Υπουργείο Πολιτισμού από τον Δήμο Υπάτης και αναστηλώθηκε με την εποπτεία της 5ης Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων (σήμερα Υπηρεσία Νεοτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Θεσσαλίας). Η επιλογή του υλικού, η σύνταξη της μουσειογραφικής μελέτης και η επίβλεψη των εργασιών υλοποίησης της έκθεσης έγινε από την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, που εδρεύει στη Λάρισα, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (ΔΜΕΕΠ) του Υπουργείου Πολιτισμού.* Η οργάνωση της έκθεσης χρηματοδοτήθηκε από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης). Η λειτουργία του Μουσείου ανήκει σήμερα στην ευθύνη της 24ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων που εδρεύει στη Λαμία.

Το Βυζαντινό Μουσείο Φθιώτιδας δημιουργήθηκε με πρόθεση να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη ζωή που αναπτύχθηκε στην περιοχή κατά τους παλαιοχριστιανικούς και βυζαντινούς χρόνους. Η επιλογή των αντικειμένων και του τρόπου έκθεσής τους έγινε με γνώμονα όχι τη χάραξη μιας αδιάλειπτης ιστορικής συνέχειας, αλλά την τεκμηρίωση του τρόπου ζωής, του επιπέδου τεχνικής κατάρτισης και της ιδεολογίας της κοινωνίας που τα παρήγαγε. Το υλικό προέρχεται από ανασκαφικές έρευνες των τελευταίων δεκαετιών κυρίως στη βασιλική των Δαφνουσίων (Αγ. Αικατερίνη Αρκίτσας) και τα γειτονικά της κτίσματα, στην Υπάτη, το Θαυμακό, την Πελασγία και τον Αχινό, καθώς και από αντικείμενα μικροτεχνίας και αρχιτεκτονικά μέλη που φυλάσσονταν στις αποθήκες της ΙΔ' Εφορείας Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων, στο Μουσείο Λαμίας και την Αρχαι-

1. Άποψη του αναστηλωμένου κτηρίου των Στρατώνων στην Υπάτη, το οποίο στεγάζει το Βυζαντινό Μουσείο Φθιώτιδας.

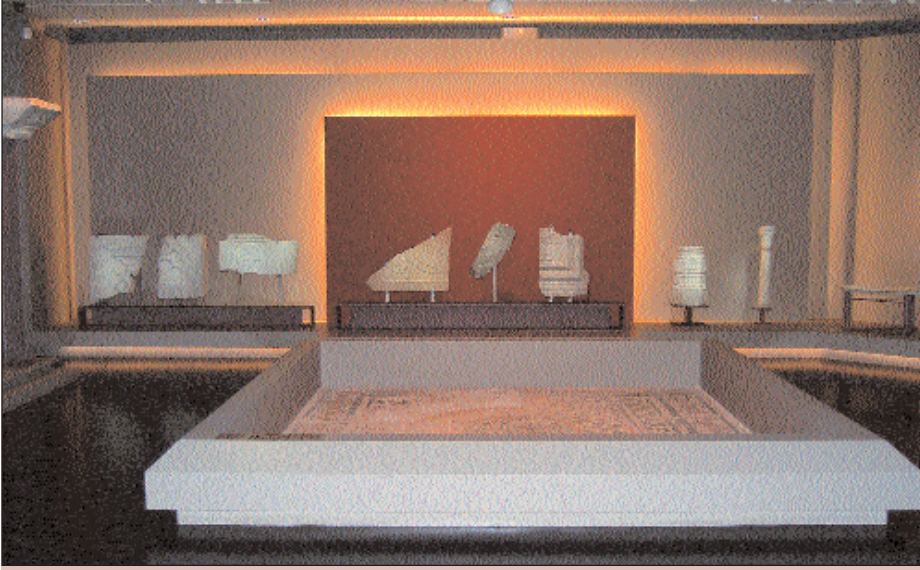
ολογική Συλλογή Αταλάντης. Στο υλικό αυτό προστέθηκαν τα γλυπτά αρχιτεκτονικά μέλη από τους βυζαντινούς ναούς του Ταξιάρχη Άγναντης και της Μεταμόρφωσης Σωτήρος Αλεποσπίτων καθώς και η συλλογή νομισμάτων που ευγενικά παραχώρησε στο Μουσείο ο Υπαταίος συλλέκτης κ. Κωνσταντίνος Κοτσίλης.

Με βάση το είδος των εκθεμάτων, την ιδιαίτερη λειτουργία τους, την εποχή στην οποία ανήκουν, τη μεταξύ τους συνάφεια, αλλά και το ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν στη «σκηνογραφία» του Μουσείου, τα αντικείμενα αυτά διακρίθηκαν σε ενότητες.

Ο εκθεσιακός χώρος του ισόγειου είναι αφιερωμένος στα ψηφιδωτά δάπεδα της παλαιοχριστιανικής περιόδου (5ος-6ος αι.) που προέρχονται από ανασκαφικές έρευνες σε μνημεία και ιδιωτικά οικόπεδα. Επιλέχθηκαν αντιπροσωπευτικά τμήματα από τα πολυάριθμα δάπεδα που φυλάσσονται στις αποθήκες του Μουσείου. Σε ειδική προθήκη παρουσιάζεται το πρωτογενές υλικό (ψηφίδες διαφόρων υλικών) και αναλύεται η τεχνική κατασκευής των δαπέδων κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο.

Οι υπόλοιπες εκθεσιακές ενότητες αναπτύσσονται στον όροφο του Μουσείου. Λόγω της φύσεως του υλικού, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στους χώρους λατρείας, κατά την παλαιοχριστιανική και τη βυζαντινή περίοδο.

Στην αίθουσα που είναι αφιερωμένη στη λατρεία κατά τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους εκτίθενται ψηφιδωτά δάπεδα με αφιερωματικές επιγραφές από τις βασιλικές των Δαφνουσίων και του Θαυμακού, μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη (κιονόκρανα, θραύσματα θωρακίων, κιονίσκοι, βάθρα), καθώς και το θραύσμα μιας μεγάλης μαρμάρινης πολύλο-

2. Άποψη της αίθουσας των ψηφιδωτών στο ισόγειο του Μουσείου.

βης τράπεζας από την Υπάτη. Η ενότητα συμπληρώνεται από μια ομάδα κεραμικών (χρηστικά σκεύη, λύχνου, υφαντικά βάρη) που παρέχουν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή της εποχής. Η αξιόλογη ομάδα των λύχνων περιλαμβάνει παραγωγές των σημαντικότερων καλλιτεχνικών κέντρων της υστερορωμαϊκής και παλαιοχριστιανικής περιόδου (εργαστήρια Αττικής, Κορίνθου, Β. Αφρικής και Μικράς Ασίας), από τα οποία ξεχωρίζουν δυο σπάνια παραδείγματα, ένα μοναδικό (unicum) λυχνάρι με προτομή αυτοκράτορα από τη βασιλική των Δαφνουσίων και ένα με παράσταση που ερμηνεύεται ως Ανάληψη από το Περιβόλι.

Στην αίθουσα που είναι αφιερωμένη στον βυζαντινό χώρο λατρείας δεσπόζει, στηριγμένο σε ειδικό ικρίωμα, το μαρμάρινο τέμπλο από το ναό του Ταξίαρχη της Άγναντης (12ος και τέλη 13ου-αρχές 14ου αι.), που ανασυντέθηκε από τα σωζόμενα μέλη του, με βάση πρόσφατη μελέτη. Η ενότητα συμπληρώνεται με τα σωζόμενα αρχιτεκτονικά μέλη από τον κατεστραμμένο σήμερα ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος Αλεποσπίτων (12ος αι.).

3. Άποψη της αίθουσας που είναι αφιερωμένη στη λατρεία κατά τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους.

Η νομισματική κυκλοφορία στη Φθιώτιδα παρουσιάζεται ως ιδιαίτερη ενότητα, μέσα από νομισματικούς θησαυρούς και μεμονωμένα νομίσματα που προέρχονται από ανασκαφικές έρευνες και παραδόσεις και καλύπτουν χρονικά όλη τη βυζαντινή περίοδο και την περίοδο της λατινικής κυριαρχίας, με ιδιαίτερη μνεία στο νομισματικοπέο της Υπάτης.

Ως αυτόνομη ενότητα παρουσιάζεται στο χώρο του ορόφου η νομισματική συλλογή που δώρισε στο Μουσείο ο

Υπαταίος Κωνσταντίνος Κοτσίλης. Η συλλογή περιλαμβάνει περίπου 3.000 νομίσματα, αρχαία ελληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, μεσαιωνικά, νεότερα και σύγχρονα, καθώς και 13 αργυρά άπταιστα πέταλα νομισμάτων. Εκτίθενται τα αντιπροσωπευτικότερα δείγματα αυτού του υλικού, ενώ τα υπόλοιπα νομίσματα, τοποθετημένα σε ειδικά διαμορφωμένα ερμάρια, είναι προσβάσιμα σε όσους επιθυμούν να μελετήσουν το υλικό.

Οι εκθέσεις συνοδεύονται από άφθονο εποπτικό υλικό, ιστορικά στοιχεία για την περιοχή της Φθιώτιδας και τα μνημεία της, στοιχεία για την ιστορία της Υπάτης ως πόλης που φιλοξενεί το Μουσείο, καθώς επίσης κείμενα, σχεδιαστικές αποτυπώσεις και φωτογραφίες που συνοδεύουν τα εκθέματα και επεξηγούν τη χρήση τους, την περίοδο παραγωγής τους και τη θέση τους στο ιστορικό πλαίσιο της εποχής που τα δημιούργησε.

Επιθυμία όλων των ανθρώπων που εργάστηκαν για την ολοκλήρωση του Μουσείου ήταν να δημιουργήσουν έναν σύγχρονο εκθεσιακό χώρο, στο πλαίσιο των επιταγών της μουσειολογικής επιστήμης, να σκηνοθετήσουν ένα περιβάλλον που θα κεντρίζει τη φαντασία, θα

αναπλάθει την ατμόσφαιρα της εποχής και θα δίνει στον επισκέπτη παραστάσεις και ερεθίσματα, αφήνοντάς του το περιθώριο να ανασυνθέσει, όσο αυτό είναι δυνατό, την εικόνα του παρελθόντος.

* Η μουσειογραφική μελέτη συντάχθηκε από την υπογράφουσα το άρθρο, με τη συνδρομή των αρχαιολόγων Π. Φουντά και Μ. Βλαχάκη. Η επεξεργασία του νομισματικού υλικού έγινε με τη συνδρομή της Δρ. Β. Πέννα. Η συντήρηση των ευρημάτων πραγματοποιήθηκε στα εργαστήρια της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων από τους συντηρητές Στ. Σφέτσα, Δ. Μάλτέζο, Αν. Ντίνα, Ιω. Στεφανή και Α. Κριτσιμάλλη. Η μουσειολογική μελέτη εκπονήθηκε από τον αρχιτέκτονα Λ. Γεωργακόπουλο και η μελέτη εφαρμογής από την αρχιτέκτονα της ΔΜΕΕΠ Αν. Παρίση.